

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 11/2015. (V. 14.) AB HATÁROZATA

a Kúria 2/2014. Polgári jogegységi határozata rendelkező része 1. pontja alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezések elutasításáról

Az Alkotmánybíróság teljes jogegységi határozat Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálatára irányuló bírói kezdeményezések tárgyában – *dr. Kiss László* alkotmánybíró párhuzamos indokolásával – meghozta a következő

határozatot:

Az Alkotmánybíróság a Kúria 2/2014. Polgári jogegységi határozata rendelkező részének 1. pontja és az ahhoz kapcsolódó indokolás III/1. pontja alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezéseket elutasítja.

Az Alkotmánybíróság elrendeli e határozatának a Magyar Közlönyben való közzétételét.

Indokolás

I.

- [1] A Fővárosi Törvényszék Gazdasági Kollégiumának bírāja – az előtte 30.G.43.225/2015. számú, a 30.G.43.248/ 2015. számú, valamint a 30.G.43.755/2015. és a 30.G.44.587/2014. számok alatt folyamatban lévő perek tárgyalását felfüggesztve – 2015. március 11-én és 12-én az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 25. § (1) bekezdése alapján bírói kezdeményezésekkel fordult az Alkotmánybírósághoz. Tartalmukban teljesen egyező indítványaikban az eljáró bírót az Alkotmánybíróság állapítsa meg, hogy a Kúria 2/2014. Polgári jogegységi határozata (a továbbiakban: PJE határozat) rendelkező részének 1. pontja és az ahhoz kapcsolódó indokolás III/1. pontja az Alaptörvény hatalommegosztás elvét kimondó C) cikk (1) bekezdésébe, illetve a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységének ellátását kimondó 25. cikk (1) bekezdésének első mondatába ütközik.

- [2] A bírói kezdeményezéseket azzal indokolta, hogy a bíróságok feladata – többek között – a joggyakorlat továbbfejlesztése és a jogalkalmazás egységének biztosítása érdekében hozott jogértelmezés és iránymutatás. Nem tartozik azonban a bíróságok feladatához a jogalkotás, az elbírálandó elvi kérdésekre vonatkozó norma tartalmának módosítása jogértelmezés útján. Az indítványozó bíró álláspontja szerint azonban a támadott PJE határozat éppen ez utóbbit teszi: nem jogot értelmez és alkalmaz, hanem – az Alaptörvénnyel ellentétesen – jogot alkot. Számos alkotmánybíróági határozatra hivatkozva azzal indokolta meg a bírói kezdeményezést, hogy a PJE határozat a 6/2013. PJE határozathoz és a hatályos jogszabályokhoz képest többlettartalommal rögzítette az árfolyamkockázatra vonatkozó tájékoztatás tisztességtelensége vizsgálatának és megállapíthatóságának feltételeit, illetve ezzel összefüggésben azt, hogy a szerződés részlegesen vagy teljesen érvénytelen.
- [3] A bíró érvelése szerint a PJE határozat rendelkező részének 1. pontja – az egyedi szerződések szövegén túl – a tisztességtelenség vizsgálatának és megállapíthatóságának körébe vonja a pénzügyi intézménytől kapott további tájékoztatást is. A PJE határozat indokolása rögzíti azt a tényállást, mely során a szerződés megfogalmazása ugyan egyértelmű, a kockázatfeltáró nyilatkozat tartalma megfelelő, azonban a fogyasztó ennek ellenére alappal gondolhatta, hogy az árfolyamkockázat nem valós, vagy az őt csak korlátozott mértékben terheli. Ezen értelmezés többlettartalommal ruházta fel a tisztességtelen szerződési feltétel törvényi meghatározását, ezáltal túllépi a jogértelmezés kereteit. Úgy vélte, hogy a PJE határozat nem a törvényi rendelkezéseket interpretálja, hanem új normát határoz meg, lényegében a Polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 210. §-ának tartalmával egészíti ki a régi Ptk. 209/A. § (2) bekezdését azzal a különbséggel, hogy míg a tévedés, illetve megtévesztés esetén a szerződési nyilatkozat megtámadható, a PJE jogkövetkezményként a semmisséget határozza meg.
- [4] Mindezekre tekintettel az indítványozó bíró úgy vélte, hogy a PJE határozat rendelkező részének és indokolásának támadott részei alaptörvény-ellenesek, ezért azok megsemmisítését, és az előtte folyamatban levő ügyekben való alkalmazásuk tilalmának kimondását kérte.
- [5] Az Alkotmánybíróság a bírói kezdeményezéseket az Abtv. 58. § (2) bekezdése alapján egyesítette és egy eljárásban bírálta el.

II.

[6] 1. Az Alaptörvény bírói kezdeményezésekkel érintett rendelkezései:

„C) cikk (1) A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik.”

„25. cikk (1) A bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el.”

[7] 2. A PJE határozatnak a bírói indítványokkal támadott része (a PJE határozat rendelkező részének 1. pontja):

„1. A deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződés azon rendelkezése, amely szerint az árfolyamkockázatot – a kedvezőbb kamatmérték ellenében – korlátozás nélkül a fogyasztó viseli, a főszolgáltatás körébe tartozó szerződéses rendelkezés, amelynek a tisztességtelensége főszabályként nem vizsgálható.

E rendelkezés tisztességtelensége csak akkor vizsgálható és állapítható meg, ha az általánosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó (a továbbiakban: fogyasztó) számára annak tartalma a szerződéskötéskor – figyelemmel a szerződés szövegére, valamint a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatásra is – nem volt világos, nem volt érthető.

Ha a pénzügyi intézménytől kapott nem megfelelő tájékoztatás vagy a tájékoztatás elmaradása folytán a fogyasztó alappal gondolhatta úgy, hogy az árfolyamkockázat nem valós, vagy az őt csak korlátozott mértékben terheli, a szerződésnek az árfolyamkockázatra vonatkozó rendelkezése tisztességtelen, aminek következtében a szerződés részlegesen, vagy teljesen érvénytelen.”

[8] 3. A régi Ptk.-nak az indítványokkal érintett rendelkezései:

„209/A. § (1) Az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötést a sérelmet szenvedett fél megtámadhatja.

(2) Fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló, továbbá a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt tisztességtelen kikötés semmis. A semmisségre csak a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni.”

„210. § (1) Aki a szerződés megkötésekor valamely lényeges körülmény tekintetében tévedésben volt, a szerződési nyilatkozatát megtámadhatja, ha tévedését a másik fél okozta vagy felismerhette.

[...]

(4) Akit a másik fél megtévesztéssel vagy jogellenes fenyegetéssel vett rá a szerződés megkötésére, a szerződési nyilatkozatot megtámadhatja. Ezt a szabályt kell alkalmazni akkor is, ha a megtévesztés vagy fenyegetés harmadik személy részéről történt, és erről a másik fél tudott vagy tudnia kellett.”

III.

[9] A bírói kezdeményezések nem megalapozottak.

[10] 1. Az Alkotmánybíróság a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó törvényi rendelkezések vizsgálata során a 7/2015. (III. 19.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh3.) már foglalkozott a támadott PJE határozatnak az Alaptörvénnyel való összhangjával. Az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján indult alkotmányjogi panasz eljárásban az Alkotmánybíróság az indítványt visszautasította. Ennek indoka az volt, hogy az ilyen típusú panasz eljárásban az indítványozó közvetlen érintettsége nem volt megállapítható, tekintettel arra, hogy a jogegységi határozat csak a bíróságokra nézve tartalmaz kötelező rendelkezéseket. Ebből következően közvetlen hatályosulás a PJE határozat és az érintett indítványozó vonatkozásában nem következett be.

[11] Jelen ügyben azonban nem az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti alkotmányjogi panaszról, hanem bírói kezdeményezésről van szó. Az Abtv. 37. § (2) bekezdése értelmében az Alkotmánybíróság bírói kezdeményezés alapján folytatott egyedi normakontroll eljárásban felülvizsgálja az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdésében meghatározott jogegységi határozatoknak az Alaptörvénnyel való összhangját. Az indítványozókra, az eljárásra és a jogkövetkezményekre a jogszabályok felülvizsgálatára vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

[12] Erre tekintettel az Alkotmánybíróság a PJE határozattal szembeni bírói kezdeményezést az alábbiak szerint érdemben bírálta el.

[13] 2. Az eljáró bíró azzal érvelt, hogy a PJE határozat rendelkező részének 1. pontja és az ahhoz kapcsolódó indokolás III/1. pontja az Alaptörvény hatalomelosztás elvét kimondó C) cikk (1) bekezdésébe ütközik. Úgy vélte, hogy

a PJE határozat nem jogot értelmez és alkalmaz, hanem – az Alaptörvénnyel ellentétesen – jogot alkot.

[14] Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság az alábbiakra mutat rá.

[15] Az Alkotmánybíróság a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Tv.) egészét, valamint egyes rendelkezéseinek alaptörvény-ellenességét vizsgáló 34/2014. (XI. 14.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh.) magát a Tv-t vizsgálta meg alkotmányossági szempontból a jogállami jogbiztonság követelményének való megfelelés szempontjából. Ugyanakkor ahhoz, hogy a jogszabály tágabb szabályozási környezetéről képet kapjon, az Alkotmánybíróság áttekintette a közvetlenül érintett jogi környezetet is. Ennek során nem hagyhatta és nem is hagyta figyelmen kívül a jelen bírói kezdeményezéssel érintett PJE határozatot, annak tartalmát sem, anélkül azonban, hogy azt konkrét alkotmányossági vizsgálat alá vetette volna. Ugyanakkor az Abh.-ban foglaltakat jelen ügyben, a PJE határozattal összefüggésben is irányadónak tekinti.

„Az érvénytelenség megállapítása mindig szükségszerűen visszahat a szerződéskötés időpontjára. Az érvénytelenség immanens tartalmi eleme ugyanis az, hogy a szerződés vagy annak egy része már a szerződés megkötésének időpontjában valamilyen jogi hibában szenved. Az érvénytelenség tehát egy olyan speciális polgári jogi szankció, mely nem válhat el a szerződés létrejöttének időpontjától, annak keletkezéséig szükségszerűen visszahat. [...] Emiatt tehát a vizsgált jogszabály nem a közjogi értelemben vett visszaható hatályú jogalkotás sérelmét valósítja meg, hanem az érvénytelenség jogintézményének lényegéből fakadó szükségszerű következményeket alkalmazza.

Lényegében az eleve adott jogszabályi környezetben kötötték meg azokat a fogyasztói kölcsönszerződéseket, melyek egyes kikötései tisztességtelenségének megállapítása iránt számos per indult, a tisztességtelenség jogi megítélése esetéről esetre formálódott. A Tv. tartalma e szerint nem más, mint a jogalkalmazói gyakorlatból leszűrt jogalkotói (jelen esetben a törvényhozó általi) autentikus jogértelmezés, mely a bíróságokra és az érintett szerződő felekre általánosan kötelező. [...] A Kúria a jogegység biztosítása érdekében foglalta össze az egyedi jogesetek eldöntése során felmerült és alkalmazott irányadó elveket és szabályokat. Az ennek a folyamatnak az eredményeként megszületett Tv. tehát nem keletkeztetett új anyagi jogi feltételeket, így (a speciális eljárási

szabályok kivételével) nem is hozott létre új – az érintettekre nézve hátránysabb – szabályozási környezetet.” {Indokolás: [95]–[102]}

- [16] Mindezek alapján tehát az Alkotmánybíróság azt állapította meg, hogy a Tv. nem alkotott új anyagi jogszabályt visszamenőleg, hanem az érintett időszakban mindig is hatályban volt anyagi jogszabálynak az európai és a magyar bírósági gyakorlat által kidolgozott és kötelezően alkalmazandóvá tett (azaz az anyagi jog tartalmának pontosításával eleve az anyagi jog részévé vált) értelmezését foglalta a Tv.-be, emelte jogszabályi szintre.
- [17] A fent kifejtett indokok alapján az Alkotmánybíróság a Tv. támadott rendelkezései alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló, a jogállami jogbiztonság vélt sérelmén alapuló bírói kezdeményezéseket az Abh.-val elutasította.
- [18] 3. Jelen ügyben az eljáró bíró nem a jogbiztonság sérelmét állította, hanem úgy vélte, hogy a PJE határozat a hatalommegosztás alaptörvényi követelményével ellentétes [C] cikk (1) bekezdés] és az Alaptörvény bíróságok feladatát meghatározó 25. cikk (1) bekezdésének első mondatát sérti.
- [19] 3.1. Az Alkotmánybíróság a PJE határozat támadott rendelkezéseinek alkotmányossági vizsgálatát megelőzően utal korábbi állásfoglalására, mely szerint az újabb ügyekben vizsgálándó alkotmányjogi kérdések kapcsán felhasználhatja az AB határozat előtti határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket és alkotmányossági összefüggéseket, ha az Alaptörvény adott szakaszának az Alkotmánnyal fennálló tartalmi egyezése, az Alaptörvény egészét illető kontextuális egyezősége, az Alaptörvény értelmezési szabályainak figyelembevétele és a konkrét ügy alapján a megállapítások alkalmazhatóságának nincs akadálya, és szükségesnek mutatkozik azoknak a meghozandó döntése indokolásába történő beillesztése {13/2013. (VI. 17.) AB határozat, Indokolás [32]}.
- [20] 3.1.1. A hatalommegosztás elvét korábban az Alkotmány *expressis verbis* nem tartalmazta, azt az Alkotmánybíróság a jogállamiság követelményéből vezette le, az Alaptörvény azonban már kifejezetten kimondja a C) cikk (1) bekezdésében, hogy „[a] magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik”. A hatalommegosztás alaptörvényi követelményével összefüggésben az Alkotmánybíróság a 2006 őszi tömegosztatásokkal összefüggő elítélések orvoslásáról szóló 2011. évi XVI. törvény alkotmányossági vizsgálata során a 24/2013. (X. 4.) AB határozatban az alábbi megállapítást tette: „[a] jelen

ügyben az indítványokban felvetett alkotmányossági kérdéseket, így többek között a jogállamiság és az abból következő jogbiztonság követelményét, a hatalommegosztás elvét, a bírói függetlenség és a törvény előtti egyenlőség követelményét az Alkotmány és az Alaptörvény azonos tartalommal szabályozza, ezért az Alkotmánybíróság eljárása során figyelemmel volt a korábbi határozataiban kifejtettekre.” {Indokolás [36]}

- [21] 3.1.2. A bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységét rögzítő, az Alkotmány korábbi 45. § (1) bekezdése, miszerint „[a] Magyar Köztársaságban az igazságszolgáltatást a [...] bíróságok gyakorolják” tartalmilag azonos az Alaptörvény 25. cikk (1) bekezdésének első mondatával: „[a] bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el”.
- [22] Tekintettel arra, hogy tartalmában mind a két alaptörvényi rendelkezés megegyezik az Alkotmány korábbi szabályával, illetve annak értelmezett tartalmával, ezért az Alkotmánybíróság jelen határozatának meghozatala során is figyelembe vette a korábban ezekkel a rendelkezésekkel összefüggésben kialakított gyakorlatát.
- [23] 3.2. Ezt követően az Alkotmánybíróság megvizsgálta, hogy a hatalommegosztás elvével és az Alaptörvény 25. cikkében foglalt követelményével összefüggésben milyen elvi megállapításokat tett.
- [24] 3.2.1. Az Alkotmánybíróság a hatalommegosztás elvével számos határozatában foglalkozott. Az egyes állami szervek hatáskörének világos elválasztásával összefüggésben azt mondta ki, hogy „[a] hatalmi ágak elválasztásának elve [...] nem pusztán annyit jelent, hogy az egyik hatalmi ág nem vonhatja el a másik jogosítványait, hanem azt is jelenti: a demokratikus jogállamban korlátlan és korlátozhatatlan hatalom nincs, s ennek érdekében bizonyos hatalmi ágak szükségképpen korlátozzák más hatalmi ágak jogosítványait” [28/1995. (V. 19.) AB határozat, ABH 1995, 142, 143.]. A bírói hatalmi ágat, amely elválik a törvényhozó és a végrehajtó hatalomtól, az állami hatalom azon megnyilvánulásaként írta le az Alkotmánybíróság, amely „az erre rendelt szervezet útján a vitássá tett vagy megsértett jogról – törvényben szabályozott eljárás során – kötelező erővel dönt” [53/1991. (X. 31.) AB határozat]. „A hatalommegosztás elvéből következik a bíróságnak az Alkotmány 45. § (1) bekezdésében meghatározott igazságszolgáltatási monopóliuma, amely végső soron az egyedi ügyekben, a 46. § (1) bekezdésében rögzített ítélkezési

- tevékenység kizárólagosságában ölt testet” [62/2006. (XI. 23.) AB határozat, ABH 2006, 713.]
- [25] Amikor az Alkotmánybíróság a hatalommegosztást nem csak szigorú hatáskör-dimenzióban vizsgálta, hanem az egyes állami szervek – jelen esetben a bíróságok – jogértelmezési feladatainak pontos tartalmi elemzését végezte el, akkor az alábbi megállapításokat tette.
- [26] Első ízben a 38/1993. (VI. 11.) AB határozat fogalmazta meg, hogy „[a] »jogot« végül is a bíróságok saját értelmezésük szerint állapítják meg. [...] A csak a törvényeknek való alávetettség nemcsak a másik két hatalmi ág befolyását zárja ki tehát az ítélkezésre, hanem – az Alkotmány határai és követelményei között maradó – független, folyamatos és rendszerképző törvényértelmezés és jogalkalmazás révén is biztosítja a bírói függetlenséget.” (ABH 1993, 256, 262.)
- [27] A bírói hatalmi ág önálló jogszabály-értelmező tevékenységének jelentőségét hangsúlyozta az Alkotmánybíróság a 42/2004. (XI. 9.) AB határozatban is, a hatalommegosztás szempontjából. E döntés többek között rámutatott: „[a] jogalkalmazás egységességének biztosítása érdekében többféle alkotmányos megoldás lehetséges az igazságszolgáltatás rendszerén belül. Önmagában azzal a ténnyel nem sérül a jogalkotói hatalom, benne a törvényhozói hatalmi ág alkotmányos jogköre, hogy a bírói hatalom a jogszabályoknak egységesen alkalmazandó tartalmat ad. A »bírói jogalkotás«, amíg az kizárólag a jogszabályok értelmezésén alapul (amíg a bírói-ítélkezési hatalom nem veszi át alapvetően és közvetlenül a jogalkotás funkcióját), nem kerül ellentétbe a hatalommegosztás elvével.” (ABH 2004, 551, 571.)
- [28] A 3/2004. Büntető jogegységi határozat alkotmányosságát vizsgáló 42/2005. (XI. 14.) AB határozatban az Alkotmánybíróság kimondta, hogy „jogegységi határozat jogszabálytani besorolása nélkül is – az esetről-esetre történő alkotmányossági vizsgálat eredményeként – dönthető el, hogy a jogegységi határozat önálló jogszabályi tartalommal eloldódott-e az értelmezett jogszabálytól, vagy sem. [...] Az Alkotmánybíróság tényként kezeli, hogy a jogszabály tartalma az, amit a jogegységi határozat annak tulajdonít. A jogegységi határozatban megfogalmazottak tekintetében az Alkotmánybíróság nem ad konkuráló értelmezést (pl. alkotmányos követelmény formájában); ez sértené a bírói függetlenséget”. [42/2005. (XI. 14.) AB határozat, ABH 2005, 504, 514.]
- [29] 3.2.2. A bíróságok feladatkörét rögzítő, az Alaptörvény 25. cikkével kapcsolatban az Alkotmánybíróság az alábbiakra mutat rá. A 13/2013. (VI. 17.) AB határozatban az Alkotmánybíróság összefoglaló jelleggel megállapította, hogy

„[a]z Alaptörvény 25. cikk (1) bekezdése a Kúriát önálló, nevesített alkotmányos intézményként a bírósági hierarchia csúcsszervének minősítette. A Kúria ilyen külön alaptörvényi kiemelése is alapjául szolgál annak, hogy a bíróságok jogalkalmazásának egységét biztosító legfőbb bírósági szervként speciális jogosítványokkal rendelkezzen. A bíróságokra kötelező jogegységi határozat meghozatalának jogát – mint speciális jogosítványt – maga az Alaptörvény biztosítja a Kúria számára, amely így a jogszabályoknak egységesen és kötelezően alkalmazandó tartalmat adhat.” (Indokolás [41])

- [30] A fentiekre tekintettel megállapítható, hogy a Kúriának a jogegységesítő funkció maradéktalan betöltése érdekében széleskörű jogosítványai vannak. Önmagában az, hogy a Kúria e hatáskörével élve jogegységi határozatokat hoz, még nem ellentétes a hatalommegosztás alkotmányos elvével, sőt éppen ellenkezőleg. Amennyiben a jogegységesítés törvényi feltételei fennállnának, azonban a Kúria a jogegységesítő funkcióját nem gyakorolná és jogegységi határozatot indokolt esetben nem hozna, abban az esetben merülhetne fel az, hogy az Alaptörvényben foglalt feladatának a legfőbb bírói fórum nem tesz eleget. Ezen túlmenően alaptörvény-ellenessé azzal válhatna egy meghozott jogegységi határozat, ha a Kúria kilépne a jogegységesítő szerepéből és – a jogalkotót a jogalkotási folyamatból kihagyva – önállóan, a tételes jogi rendelkezéseket kibővítve, azokon túlhaladva, attól „eloldódva” jogot alkotna.
- [31] Az indítvánnyal összefüggésben tehát azt kellett megvizsgálnia az Alkotmánybíróságnak, hogy a támadott PJE határozatban a Kúria jogot alkotott-e, megsértve ezzel az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdését, illetve az Alaptörvény 25. cikk (1) bekezdésének első mondatát.
- [32] 4. Ennek megállapításához az Alkotmánybíróság a jogegységi határozat 1. pontját az alábbiak szerint vizsgálta meg.
- [33] 4.1. A PJE határozat rendelkező része 1. pontjának első bekezdése értelmében „[a] deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződés azon rendelkezése, amely szerint az árfolyamkockázatot – a kedvezőbb kamatmérték ellenében – korlátozás nélkül a fogyasztó viseli, a főszolgáltatás körébe tartozó szerződéses rendelkezés, amelynek a tisztességtelensége főszabályként nem vizsgálható.”
- [34] A PJE határozatnak az e rendelkezéshez fűzött indokolása szerint „[a]z Európai Unió Bírósága a C-26/13. számú ügyben hozott ítéletében akként foglalt állást, hogy a szerződés elsődleges tárgyát vagyis a főszolgáltatást megállapító szerződési feltételeknek azok tekintendők, amelyek a szerződést jellemző szolgáltatást határozzák meg. A 6/2013. PJE határozat 1. pontja szerint a deviza alapú

kölcsönszerződések jellegadó sajátossága többek között az, hogy e szerződés-típusnál az adós az adott időszakban irányadó forint kölcsönnél kedvezőbb kamatmérték mellett devizában adósodott el, amiből következően ő viseli az árfolyamváltozás hatásait. Önmagában azonban az, hogy az árfolyamkockázat viselésének szabályai a főszolgáltatás körébe tartoznak, nem zárják ki ezen szerződési rendelkezések tisztességtelenségének vizsgálatát, abban az esetben, ha e rendelkezések nem világosak, nem érthetőek – figyelemmel a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatásokra is”.

- [35] A magánjog általánosságban egy adott szerződésben főszolgáltatásnak azt a magatartást tekintti, melynek teljesítése a szerződés fő célja, azaz a szerződésre legjellemzőbb szolgáltatásfajta, amellyel a szerződés rendeltetése megvalósul. Ezt a bíróság az egyedi szerződések esetében külön-külön vizsgálja és állapítja meg. Ugyanakkor a jogalkalmazónak egy-egy eset eldöntéséhez segítséget nyújt az is, hogy szerződéstípusonként egyfelől a jogtudomány, másfelől a jogalkalmazói gyakorlat során is kialakul, hogy mi tekinthető főszolgáltatásnak és mi minősül mellékszolgáltatásnak. A fogyasztói kölcsönszerződésekkel összefüggésben a Kúria észlelte, hogy olyan súlyú társadalmi problémáról van szó, mely egységes értelmezést és jogalkalmazást kíván meg. Ennek érdekében – az addigi joggyakorlatot áttekintve és elemezve – úgy döntött, hogy jogegységi határozat meghozatalára van szükség, mely egységes jogértelmezést nyújt az ilyen ügyekben eljáró bírák és bírói tanácsok részére. Önmagában az, hogy a jogalkalmazói joggyakorlat eredményét a Kúria – mint az egységes jogalkalmazásért felelős intézmény – jogegységi határozatba foglalja, még nem minősül jogalkotásnak és emiatt nem is alaptörvény-ellenes.
- [36] Az Alkotmánybíróság ismételten utal arra, hogy a Kúria a PJE határozat 1. pontjában kizárólag azt döntötte el, hogy az árfolyamkockázat fogyasztó általi viselése a szerződés főszolgáltatási körébe tartozik, mely nyilvánvalóan nem minősül normaalkotásnak. Az Alkotmánybíróság továbbá utal arra is, hogy a jogegységi határozatban megfogalmazottak tekintetében nem ad (és nem is adhat) konkuráló értelmezést, mert ez sértené a bírói függetlenséget.
- [37] Mindezek miatt az Alkotmánybíróság a PJE határozat 1. pont első bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezéseket elutasította.
- [38] 4.2. A PJE határozat 1. pontjának második és harmadik bekezdése akként fogalmaz, hogy „[e] rendelkezés [ti: hogy az árfolyamkockázatot – kedvezőbb kamatmérték ellenében – a fogyasztó viseli] tisztességtelensége csak akkor

vizsgálható és állapítható meg, ha az általánosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó (a továbbiakban: fogyasztó) számára annak tartalma a szerződéskötéskor – figyelemmel a szerződés szövegére, valamint a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatásra is – nem volt világos, nem volt érthető.

- [39] Ha a pénzügyi intézménytől kapott nem megfelelő tájékoztatás vagy a tájékoztatás elmaradása folytán a fogyasztó alappal gondolhatta úgy, hogy az árfolyamkockázat nem valós, vagy az őt csak korlátozott mértékben terheli, a szerződésnek az árfolyamkockázatra vonatkozó rendelkezése tisztességtelen, aminek következtében a szerződés részlegesen, vagy teljesen érvénytelen.”
- [40] Az Alkotmánybíróságnak a bírói indítvány alapján e rendelkezésekkel összefüggésben is azt kellett megvizsgálnia, hogy a Kúria a PJE határozatban olyan új jogot alkotott-e, mely más jogszabályokból addig nem következett volna. Ehhez részben át kellett tekinteni a szerződések megkötésekor hatályos jogszabályi környezetet is.
- [41] Az 1994. évi I. törvénnyel kihirdetett Társulási Megállapodás, illetve az Európai Unióhoz való csatlakozás folytán a szerződések túlnyomó részének megkötésekor Magyarországon is irányadóak voltak a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK Tanácsi Irányelv rendelkezései.
- [42] Az Irányelv 5. cikke értelmében az olyan szerződések esetében, amelyekben a fogyasztónak ajánlott valamenynyi feltétel, vagy a feltételek némelyike írásban szerepel, ezeknek a feltételeknek világosnak és érthetőnek kell lenniük. Ha egy feltétel értelme kétséges, akkor a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezés az irányadó.
- [43] A régi Ptk.-nak a 2009. évi XXXI. törvénnyel történt 2009. május 22-től hatályos módosítása ennek az Irányelvnek való megfelelést célozta, ugyanis ez a módosítás a régi Ptk. 209. § (4) bekezdéseként egy olyan rendelkezést iktatott be, mely szerint: „az általános szerződési feltétel és a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt feltétel tisztességtelenségét önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem világos vagy nem érthető”.
- [44] Ezzel összefüggésben, ennek alátámasztásaként hivatkozik a PJE határozat az Európai Unió Bírósága által hozott C-26/13. számú ítéletre (*Kásler-ügy*), melynek értelmében „[...] a nemzeti bíróság a nemzeti jogrend valamennyi szabályát köteles figyelembe venni, és amennyire csak lehetséges, az adott területen alkalmazandó irányelv szövegének és céljának megfelelően értelmezni oly módon, hogy az Irányelv által követett céllal összhangban álló eredményre

jusson, kivéve, ha az *contra legem* jogértelmezéshez vezetne (64. és 65. pontjai). Tekintve, hogy a magyar jog egyetlen 2009. május 22-e előtti szabályából sem vezethető le, hogy a nem megfelelően átültetett Irányelv érthetőségre, világosságra vonatkozó szabályai nem alkalmazhatóak, ezért az Irányelv alapján kell a vonatkozó szabályokat értelmezni.”

- [45] Ezen túlmenően a régi Ptk. 205. §-ának (3) bekezdése értelmében a felek a szerződés megkötésénél együttműködni kötelesek, és tájékoztatniuk kell egymást a megkötendő szerződést érintő minden lényeges körülményről. Ezt az általános együttműködési és tájékoztatási kötelezettséget konkretizálja a Hpt. 2005. január elsejétől hatályos 203. § (6) és (7) bekezdése. Eszerint olyan lakossági ügyféllel kötött szerződés esetén, amely devizahitel nyújtására irányul, illetőleg ingatlanra kikötött vételi jogot tartalmaz, a pénzügyi intézménynek fel kell tárnia a szerződéses ügyletben az ügyfelet érintő kockázatot, amelynek tudomásulvételét az ügyfél aláírásával igazolja. Ennek a kockázatfeltáró nyilatkozatnak tartalmaznia kell a devizahitel nyújtására irányuló szerződés esetén az árfolyamkockázat ismertetését, valamint annak hatását a törlesztőrészletre.
- [46] Ezzel összefüggésben mutatott rá az Európai Bíróság a C-26/13. számú ügyben hozott ítéletében, hogy „[a] szerződési feltételek átláthatóságának a 93/13 irányelvben foglalt követelménye nem korlátozható kizárólag azok alaki és nyelvtani szempontból érthető jellegére.
- [47] Éppen ellenkezőleg – ahogyan a Bíróság a jelen ítélet 39. pontjában már emlékeztetett rá –, mivel a 93/13 irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van többek között az információs szintje tekintetében, az átláthatóság e követelményét kiterjesztő módon kell érteni.” (Indokolás 71–72.)
- [48] Ezt követően az ítélet indokolása (74.) az alábbiak szerint folytatódik: „Ami a külföldi pénznem átváltási mechanizmusának [...] sajátosságait illeti, a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megállapítania, hogy a releváns ténybeli elemek összességére tekintettel, mint a hitelező által a kölcsönszerződés megkötése során közzétett reklám és tájékoztatás, az általánosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó nem csak felismerni képes a külföldi pénznem eladási és vételi árfolyama között a pénzpiacon általánosságban megfigyelt különbség fennállását, hanem képes-e értékelni is a végső soron általa megfizetendő törlesztőrészletek kiszámítására alkalmazott eladási árfolyam alkalmazásának rá nézve – esetlegesen jelentős –

gazdasági következményeit is, és ennél fogva az általa felvett kölcsön teljes költségét.”

- [49] Mindezekből az következik, hogy a Kúria a támadott PJE határozatban a bírói kezdeményezéssel ellentétben nem alkotott új jogot, hanem az Európai Bíróság *Kásler-ügyben* hozott ítéletében foglaltak alkalmazását tette a bíróságok számára egyértelművé és kötelezően követendővé. A PJE határozatnak ezek a rendelkezései tehát az Alkotmánybíróság megítélése szerint szintén nem tekinthetők jogalkotásnak. Az a tény, hogy a jogegységi határozat a bíróság részére a bizonyítás lehetőségeit tágítja, a bizonyítékok szélesebb körét vonja be a bírói mérlegelésbe, nem tekinthető jogalkotásnak, és nem ellentétes a Ptk. 209/A. §-ával sem. Valójában tehát a „világosság” és „érthetőség” fogalmakat értelmezi a PJE határozat akképp, hogy kimondja: ezek tartalmát az is befolyásolja, hogy a pénzügyi intézmény milyen tájékoztatást adott a szerződés egyes kérdéseiről. A PJE határozat nem alkotott a magánjogban érvényesülő általános jogelvekhez képest új normát, hanem a polgári jogi alapelvekkel és követelményekkel, valamint a közösségi joggal összhangban azt juttatja kifejezésre, hogy egy szerződéses rendelkezés (tisztességessege) akkor is vizsgálható, ha az a kikötés – a szerződéskötéskor fennálló körülmények széles körének mérlegelése eredményeképpen – a másik szerződő fél számára nem volt világos, vagy nem volt érthető.
- [50] Végül az indítványozó bírő azt is állította, hogy a PJE határozat összemosza a megtévesztés esetére irányadó megtámadhatóságot a tisztességtelenség esetére előírt semmisséggel.
- [51] Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben az alábbiakra mutat rá:
- [52] A régi Ptk. 209/A. § (2) bekezdése értelmében a fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló, továbbá a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt tisztességtelen kikötés semmis. A semmisségre csak a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni.
- [53] A tisztességtelen kikötések semmisségéhez képest a régi Ptk. 210. § (1) bekezdése általánosságban azt mondja ki, hogy aki a szerződés megkötésekor valamely lényeges körülmény tekintetében tévedésben volt, a szerződési nyilatkozatát megtámadhatja, ha tévedését a másik fél okozta vagy felismerhette. Ugyanennek a szakasznak a (4) bekezdése úgy szól, hogy akit a másik fél megtévesztéssel vagy jogellenes fenyegetéssel vett rá a szerződés megkötésére, a szerződési nyilatkozatot megtámadhatja.
- [54] A bírói kezdeményezéssel támadott PJE határozat indokolása 1. pontjának utolsó előtti bekezdése akként rendelkezik, hogy „[e]lőfordulhatott ugyanis,

hogy a szerződés egyértelmű megfogalmazása, a megfelelő tartalmú kockázatfeltárási nyilatkozat ellenére a szerződéskötés során a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatás alapján a fogyasztó alappal gondolhatta úgy, hogy az általa viselendő árfolyamkockázat nem valós, annak nincs reális valószínűsége, vagy az bizonyos mértékben korlátozott (van egy maximuma). Ez a helyzet akkor, ha a fogyasztó az árfolyamváltozás várható alakulásáról, maximális mértékéről a pénzügyi intézménytől, annak képviselőjétől konkrét, hitelt érdemlőnek tűnő, később azonban tévesnek, valótlannak bizonyult tájékoztatást kapott. Ebben az esetben a szerződés a nem megfelelő (téves, félreérthető, nem egyértelmű) tájékoztatással érintett rendelkezése tisztességtelen, amely a szerződés részleges vagy teljes érvénytelenségét eredményezi.”

- [55] A PJE határozat szerint tehát amennyiben a pénzügyi intézmény tájékoztatása nem volt megfelelő vagy adott esetben a fogyasztó (azaz a deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződés adósa) vonatkozásában elmaradt, akkor ezt a körülményt a tisztességtelenség (semmisség) körében kell értékelni és a kikötést ennek megfelelően kell teljesen vagy részlegesen érvénytelennek minősíteni. A pénzügyi intézmény magatartásának (az általa adott tájékoztatásnak vagy annak elmaradásának) értékelését az egyedi ügy eldöntése során, a fogyasztó érdekében, a tisztességtelenség körében kell figyelembe venni. Ez nem minősül sem új normaalkotásnak, sem *contra legem* értelmezésnek, pusztán annyit jelent, hogy az érvénytelenségi okok közül – a jogértelmezés keretein belül maradván – a fogyasztóra nézve kedvezőbbet kell alkalmazni. Ilyen esetekben alapvetően az eljáró bíró feladata annak eldöntése, hogy az adott tényállásnak mely törvényi rendelkezéssel szorosabb a kapcsolata és a jogvitát ennek megfelelően zárja le. Önmagában azonban az, hogy a Kúria – a jogegység biztosítása érdekében – a támadott PJE határozatban a versengő érvénytelenségi okok közül a fogyasztó érdekét jobban védőt részesíti előnyben, nem minősül jogalkotásnak, és nem eredményez emiatt alaptörvény-ellenességet sem. Ahogyan a felperes keresetlevelében több (alternatív) kereseti kérelmet is előterjeszthet és azok sorrendjét is megjelölheti, akként a Kúriának is lehetősége van arra, hogy az érvénytelenségi okok közül – anélkül, hogy az új norma alkotásához vagy *contra legem* értelmezéshez vezetne – egyet kiválasztva *preferáljon*. Ezzel elősegítheti az uniós és hazai fogyasztóvédelmi előírásoknak és azokon keresztül az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdésének az alkotmányos érvényesülését. Emiatt az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a PJE határozat sem új normát, sem *contra legem* értelmezést nem tartalmaz, így a bírói kezdeményezéseket ebben a részében is elutasította.

- [56] 5. Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság a bírói kezdeményezéseket elutasította, ezért a konkrét ügyekben való alkalmazási tilalom kimondására irányuló indítványi elem vizsgálata okafogyottá vált.
- [57] 6. Az Alkotmánybíróság a végzés Magyar Közlönyben történő közzétételét az Abtv. 44. § (1) bekezdésének második mondata alapján, az érintettek nagy számára tekintettel rendelte el.

Budapest, 2015. május 11.

*Dr. Lenkovics Barnabás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
előadó alkotmánybíró*

*Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Lévy Miklós s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Sulyok Tamás s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró*

*Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró*

Dr. Kiss László alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [58] Más indokok alapján egyetértek a határozat rendelkező részébe foglalt elutasítással.
- [59] Nézetem szerint az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésébe foglalt hatalommegosztási klauzula nem akadályozza meg a rendes bíróságokat abban, hogy igazságszolgáltatási hatáskörükhöz szorosan tapadó jogértelmezésük során normaalkotást is végezzenek, tehát nincsenek eleve elzárva attól, hogy a jogalkotáshoz hasonló tevékenységet végezzenek. Ezzel összefüggésben idézem az adótarozás engedményezésének alkotmányosságát elbíráló 3264/2014. (XI. 14.) AB határozathoz fűzött különvéleményem idevonatkozó tartalmát: „[a] szabályt

megfogalmazó, normát alkotó bírói döntések [...], a bírói precedensek szükség-szerűen visszaható hatályúak (*ex post facto* természetűek) abban az esetben, ha a jogvitára okot adó eseménykor még nem léteztek. A precedensek szükségsze-rűen visszaható hatályára mutatott rá már *H. L. A. Hart* »A jog fogalma« című könyvében (*Herbert Lionel Adolphus Hart: A jog fogalma*. Budapest, *Osiris*, 1995, 179.), és ez – *mutatis mutandis* – az alkotmánybírósági precedens-bíráskodásra is irányadó, még akkor is, ha az alkotmánybírósági határozat nem *ex tunc* hatályú”. (Indokolás [80]).

- [60] Álláspontom szerint ezekben az esetekben a normaalkotás alkotmányos kor-látaira vonatkozó mércéket kellene alkalmaznia az Alkotmánybíróságnak, különös tekintettel az *ad malam partem* visszaható hatály tilalmára, amely elsősorban azt a vizsgálatot feltételezi, hogy a konkrét ügyben létrehozott és alkalmazott rendesbírói norma megfelel-e a szükségességi-arányossági tesztnek [ezzel összefüggésben először lásd a 11/1992. (III. 5.) AB határozatot, ABH 1992, 77, 82.].

Budapest, 2015. május 11.

Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: III/773/2015.

Közzétéve a Magyar Közlöny 2015. évi 67. számában.

